

Statistikens Theori og Praxis.

Maurice Block: *Traité théorique et pratique de statistique.*
Paris, Guillaumin. 1878. (543 S.)

Frankrig har ikke, og har aldrig haft mange Statistikere; og — hvad der er det Værste — de faa franske Statistikere, der findes, ere just ikke berømte for deres Paalidelighed og Nøjagtighed. Frankrig har haft en Mængde Nationaløkonomer; — de Fleste af dem udmærke sig riglignok mere ved elegant Form end ved rigt Indhold; — men i alt Fald én af dem havde dog en mægtig Indflydelse paa sin Samtid, hvad end Eftertiden vil sige om ham. Men i Statistiken har Frankrig aldrig haft nogen Bastiat, ja ikke engang nogen J. B. Say eller Michel Chevalier. Statistiken er født og voxet op i andre Lande end Frankrig, navnlig i Tyskland. Ikke engang en ordenlig Haandbog i international Statistik have Franskmændene været i Stand til at levere; de forskjellige Haandbøger, der have nogen mere almindelig Udbredelse, ere næsten alle tyske; M. Blocks Bøger høre dog her til de bedste blandt dem, der ere udkomne i Frankrig. Blandt statistiske Berømtheder, der skrev paa Fransk, indtager Quetelet første Plads; men han var jo Belgier. Moreau de Jonnés blev i sin Tid meget citeret; men udødelig gjorde han sig aldeles ikke; han er for længe siden glemt. Noget Lignende gjælder om Guerry og Dufau. Blandt de ældre franske Statistikere er der ingen, der kan nævnes i samme Aandedræt som Tyskerne Achenwall og Süssmilch. Blandt de yngre kommer hverken Legoyt eller nogen Anden Wappäus,

Oettingen, Engel m. fl. Tyskere nær. Ja ikke engang med Italienerne synes de at kunne tage det op. I Tyskland-Østrig findes der en hel Skare af Statistikere, der have leveret fortrinlige Værker; — det gjøres ikke fornødent at nævne dem: Enhver, der giver sig af med Statistik, kjender dem. Men hvormange nulevende franske Statistikere kjender man? Ja, der er Levasseur; hans Navn har en god Klang; men ved rig Produktion har han dog ikke gjort sig meget bemærket, og det er knap nok, at M. Block har fundet Anledning til at nævne ham i sit ovennævnte Værk. Saa er der Dr. Bertillon, A. Guillard's Fortsætter, bekjendt ved sine demografiske Værker; en Mand, der vel ikke nyder en saadan Anseelse som Levasseur, men som nok dog i Virkeligheden hører til de flinkeste af nulevende franske Statistikere. Saa er der en hel Del andre Stjerner af tredje, fjerde Rang. Og saa er der endelig Forfatteren til det Værk, der i det Følgende skal omtales, — en Skribent, der, foruden ved sine talrige Artikler i «Journal des Economistes», er bekjendt ved sine statistiske Værker «Statistique de la France», «l'Europe politique et sociale», «Annuaire de l'ec. pol. et de la statistique», «Dictionnaire de l'administration française» m. fl.

M. Bloek har villet levere en Haandbog i Statistikens Theori og Praxis, i hvilken Embedsmanden, Nationaløkonomen og Alledede, der beskjæftige sig med Statistik, ville finde samlede Oplysninger, som dels ikke findes trykte andetsteds, dels maa opsøges i en stor Mængde forskjellige Værker. Han har villet «gennemløbe Statistikens hele Omraade». Og han mener, at han ikke har glemt et eneste nogenlunde anset Forfatternavn; og han har følt sig forpligtet til ikke at undlade at nævne en eneste nyttig Tanke, der er bleven udtalt med Hensyn til Statistiken. Men denne Formening er ikke rigtig: der er i alt Fald nogle Afsnit, som ere vel ufuldstændige. Det tror Forf. imidlertid ikke; han er tværtimod bange for, at han har været altfor fuldstændig og taget altfor meget med. Og af den Mening ere maaske Flere. Naar Anm. dog ikke kan indrømme, at Forf. i nogen betydelig Grad har overskredet Grænserne for det Ønskelige, saa er det ikke, fordi Anm. henholder sig til det

franske Ordsprog: «abondance de bien ne nuit pas», — thi imod dette kan det danske: «man kan ogsaa faa for meget af det Gode», stilles op —, men det er, fordi han erkjender, at Bemærkninger, der synes selvindlysende og altsaa overflødige, ofte kunne bringe Læserne til at tænke over Ting, som de tidligere maaske ikke have skænket tilbørlig Opmærksomhed. Nogle Bemærkninger kunde Forf. vel nok have sparet sig; omvendt kan det vel ogsaa lykkes at paapege væsentlige Ting, han har glemt; og endelig kan der ogsaa nok opdages ligefremme Fejl i det, han har skrevet. Men det vilde være taabeligt at forlange et fejlfrit Værk. Man maa være glad over, at M. Block har leveret et meget nyttigt Værk, som baade paa Grund af sit Indhold og sin Form læses med Fornøjelse og Udbytte. Anm. maa altsaa anbefale dette Værk, og skal nu give en Oversigt over dets Indhold.

Det er delt i fire Dele: en historisk, en theoretisk, en praktisk og en anvendt eller demografisk. — I den historiske Del gives der først en kort Oversigt over «Statistikens Begyndelse»; men denne Oversigt er rigtignok allfor mager og ufuldstændig. Saa er det næste Kapitel om de forskjellige europæiske og amerikanske Staters statistiske Bureauer, deres Oprindelse, Udvikling og nuværende Forhold, langt indholdsrigere; thi her faar man dog endel Interessant at vide. Ogsaa det derpaa følgende Kapitel om de statistiske Kongresser, deres Arbejder og Resultater, er meget læseværdigt. — Anden Del, den theoretiske, omhandler Spørgsmaalet om Statistik som Videnskab og som Methode, de statistiske Love, Statistikens Grænser, Dødelighedstavler og Middellevetiden. Af denne Del skulle vi nedenfor give en lidt udførligere Analyse. — I den tredje Del, den praktiske, gives der en Fremstilling af Statistikens Organisation i forskjellige Lande, af Reglerne for Indhentning og Behandling af statistiske Oplysninger, og af Offenliggjørelsesmaaden. Fremdeles omhandles her de Spørgsmaal, der bør stilles, og den Maade, hvorpaa de skulle stilles. Den grafiske Fremstillingsmaade omhandles ogsaa her. Endelig gjøres Folketællingsvæsenet, baade i Almindelighed og specielt for de enkelte Lande, til Gjenstand for en udførligere Omtale. Mange vilde

maaske mene, at den Vejledning, Forf. her paa flere Punkter giver, er en Vejledning, hvortil intet nogenlunde intelligent Menneske trænger; men Anm. maa dog herimod gjøre gjældende, at det virkelig kan være nyttigt at se en samlet Fremstilling af de Regler, der følges i Praxis, selv om endel i en saadan Fremstilling vil synes at være overflødig. — I den sidste Del, den demografiske, meddeles der nogle Afsnit af den sammenlignende Statistik, hvis Øjemed er — foruden at give Læserne forskellige interessante Oplysninger — at vise Anvendelsen af de i Værkets tidligere Dele forfægtede Theorier. Her meddeles saaledes Afsnit af Befolkningsstatistiken — Befolkningens Størrelse og Bevægelser, Ægteskab, Fødsler og Dødsfald —, af Moralstatistiken — Forbrydelser, uægte Børn, Selvmord —, af Kultur- og Undervisningsstatistiken, af Produktions-, Omsætnings- og Forbrugsstatistiken, og af den politiske Statistik. I den sammenlignende Statistik vrimler der af farlige Skjær; — at M. Block skulde have undgaaet dem alle, vilde være mere, end man kunde vente.

Block hører til dem, der betragte Statistiken baade som Methode og som Videnskab. At der er en statistisk Methode, indrømme Alle; men at der ogsaa er en statistisk Videnskab, er omtvistet. Block citerer en Udtalelse i det londonske statistiske Selskabs Tidsskrift af 1838, hvorefter Statistiken ikke undersøger Aarsagsforholdet, men kun indsamler Oplysninger om de faktiske Forhold og systematisk fremstiller disse Oplysninger. Og i det samme Tidsskrift læse vi fyrretyve Aar senere, at Statistiken oplyser om og grupperer Fakta, (vel at mærke paa Basis af methodiske Masseiagttagelser); Videnskaben derimod undersøger det gjensidige Aarsagsforhold mellem Fænomenerne; Statistiken skaffer mange Videnskaber, navnlig Socialvidenskaben, nyttige Oplysninger, men er ikke selv nogen Videnskab, medmindre den blotte Ordning af Fakta, saaledes at de blive tydelige og forstaaelige, var en Videnskab, og ikke blot en Methode, en Kunst. — Block mener nu, at de to Arbejder: den systematiske Indsamling og Gruppering af Fakta (den statistiske Methode) og Undersøgelsen af Kavsalsforholdene (den statistiske Videnskab) bør overtages af den samme Person.

Bliver Arbejdet for stort for den enkelte Gransker maa det deles, — men ikke i horisontale Lag, men i perpendikulære Snit, α : den Ene bør ikke indsamle Elementerne, og den Anden uddrage Konsekvenserne; men den Ene skal se at blive Finansstatistiker, den Anden Agrikulturstatistiker, den Tredje Industristatistiker osv., og hver for sig skal ud af de givne Elementer føre sit Arbejde frem saa langt som muligt henimod Konklusionerne. Dette er den naturlige Ordning, og det vilde, mener Block, være absurd, om den, der har indsamlet og grupperet det faktiske Materiale, skulde afholde sig fra at undersøge de Kavsalsforhold, om hvilke det indeholder Vidnesbyrd. Man kunde vel svare ham, at der naturligvis ikke er noget Menneske, der vil indvende Noget imod, at den, der har udført det statistiske, det methodiske Arbejde, tillige paatager sig, — forsaavidt han er i Besiddelse af de nødvendige Forudsætninger, — et videnskabeligt, et sociologisk, paa Grundlag af det statistiske indsamlede Materiale. Men forøvrigt kan man vistnok roligt sige, at den her berørte Strid for en stor Del er en Strid om Ord.

Efter Engel har Statistiken den tredobbelte Opgave, at iagttage og optegne Fakta α : at indsamle Materialet, at undersøge Forholdet imellem Kjendsgjæringer og saaledes sammenligne dem, og at udvikle analytisk Styrken af de Indflydelser, der gjøre sig gjældende. Engel betragter saaledes ligesom Block Statistik som en Methode og som en Videnskab: den er Masseiagttagelsens Methode, den er en Skildring og en Beskrivelse, — og den er paa den anden Side en Paavisning af Kavsalsforholdene. Den statistiske Videnskabs særlige Gjenstand er — siger Block — Demografien: «denne Videnskab karakteriseres derved, at den studerer foranderlige Fænomener i det Øjemed at paapege det faste Punkt, hvorom Forandringerne svinge, at udmaale Svingningers Størrelse, og om muligt at søge at paapege Aarsagerne hertil og Virkningerne heraf. Af denne Statistikens Karakter bestemmes den for denne Videnskab ejendommelige Methode». Og nogle Sider i Forvejen har B. talt om, at i Praxis (men maaske ikke i Theorien) er den statistiske Videnskabs Enhed faktisk godkjendt af Statistikerne. «Konkret Statistik og abstrakt Statistik, deskriptiv Statistik

og mathematisk Statistik, politisk Statistik og social Statistik ere kun to Sider af samme Medalje. Der vilde aldrig have været mindste Tvivl herom, hvis den statistiske Methode ikke fandt saa hyppige Anvendelser i andre Videnskaber. Statistikens Allestedsnærværelse forvirrer Folk lidt. Men man maa vænne sig dertil. Vor Tid holder af at anvende paa det ene Kundskabsomraade et andets Fremgangsmaade. Man skriver Planternes og Dyrenes Geografi, Statens Fysik, Samfundets Naturhistorie; man foreslaar at anvende en historisk, ja endog en mathematisk Methode paa Nationaløkonomien; der er derfor ikke noget forbavsende i, at den statistiske Methode ofte benyttes.» Herefter synes det imidlertid, som den «Enhed», hvorom B. taler, ikke er saa fuldstændig som ønskelig: naar en «Demograf» anvender Statistik, bliver den ophøjet til «Videnskab»; men naar en anden Videnskabsmand anvender den, opnaar den kun at blive «Methode»; — naar f. Ex. en Mand, hvem B. har tilkjendt Titel af «Demograf», paa Basis af et statistisk Materiale undersøger Sammenhængen mellem Aarsag og Virkning i Mortalitetsforholdene, leverer han et Stykke «Videnskab»; men naar en Læge paa Basis af det samme Materiale ligeledes undersøger Mortalitetsforholdenes Kavsalsammenhæng, benytter han kun den statistiske «Methode». — Dette er lidt uklart. Men, som sagt, det tør antages, at man i Striden om «Methode eller Videnskab» mere er uenig om Ordene end om selve Sagen. Mangelfulde Definitioner, utydelige og ufuldstændige Udtryk have deres rigelige Andel i denne Strid.

Efter at have betragtet Statistiken som Videnskab og som Methode, taler B. om «de statistiske Love», om Regelmæssigheden i de menneskelige Handlinger, om de store Tals Lov og Gjennemsnitsmennesket, og om den fri Vilje. Han giver her en Oversigt over de Anskuelser, der ere blevne gjorte gjældende af en Mængde Forfattere, og en saadan Oversigt kan være meget nyttig; men han bringer ikke Spørgsmaalet om den fri Vilje, uagtet han «ofte har grublet over det», en Smule nærmere til Løsningen. Han er en Tilhænger af Theorien om den fri Vilje, men vil dog ikke opgive at tale om statistiske «Love». De statistiske «Love» adskille sig fra andre Love

derved, at de «ikke befale, ikke forpligte, ikke tvinge til Lydighed». Allsaa: hvis det er en «statistisk Lov», at der i en given Tid og under givne sociale Forhold skal begaaes et bestemt Antal Forbrydelser, saa ligger der dog ikke deri nogen «Befaling» til Samfundet; «Loven» «konstaterer» kun! En mærkelig «Lov», eller i alt Fald en mærkelig uklar Definition af den «statistiske Lov»! Forf. vilde være sluppet meget nemmere fra det ved at renoncere paa at tale om «statistiske Love». Det har han imidlertid ikke villet; han har fastholdt dem, samtidigt med, at han vil bevise den fri Viljes Tilstedeværelse. Dette Bevis udføres paa følgende Maade: «Mennesket er ikke for Intel Naturens Konge. . . . Ethvert Menneske modstaar ofte med Held Fristelser. Modstanden og navnlig den sejrriige smykkes med Navnet Dyd. Ere Ordene Mod, Forsigtighed, Taalmodighed, Hengivenhed ikke Beviser for den fri Vilje? Og Opofrelserne! Den sønlige, faderlige, broderlige Kjærlighed, Fædrelandskjærligheden, Religionen, Pligten, Æren og Venskabet faa ofte Mennesket til at opofre sig paa en saa ophøjet Maade, at vor Beundring vækkes. Og der skulde ikke være nogen fri Vilje!» Det er det, M. Block kalder «Beviser»; vi Andre kalde det Fraser.

Det næste Kapitel, om «Statistikens Grænser», aabnes med yderligere Betragtninger om de «statistiske Love», der imidlertid ikke hjælpe os mere end de tidligere. — Derefter opkastes Spørgsmaalet, om Statistikerne eksperimenterer eller blot paaviser Experimentets Resultater. Svaret er neppe tvivlsomt. — I den næste Paragraf citeres en Udtalelse af Sir Stafford Northcote, rettet imod den bekjendte Anke, at «Statistiken kan bevise Alt». Dertil slutter sig nogle meget sande Bemærkninger om Aarsagerne til de Fejl, Statistikerne gjøre sig skyldige i. — Kapitlet slutter med en Paavisning af Statistikens Forbindelser med forskjellige Videnskaber. — Og Værkets theoretiske Del slutter med en udførlig Behandling af Dødelighedstavlevæsenet og Middellevetid og sandsynlig Levetid. Navnlig finde vi her en interessant Fremstilling af Dødelighedstavlernes Historie.

A. P.
